

فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۴۷، تابستان ۱۳۸۷، ۸۱-۴۷

ارائه روشی برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقتنامه‌های تجارت منطقه‌ای: مطالعه موردی موافقتنامه اکوتا^۱

فرج کاکاوند قلعه نویی* حسن ثاقب**

پذیرش: ۸۷/۶/۳۰

دریافت: ۸۶/۳/۱۹

کالاهای حساس تجاری / موافقتنامه اکوتا (ECOTA) / موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای

چکیده

در اکثر موافقت‌نامه‌های تجاری کشورهای عضو مجاز به معرفی تعداد محدودی از کالاهای تجاری خود به عنوان کالاهای حساس می‌باشند. این کالاها با توافق اعضای موافقت‌نامه، مشمول مقررات کلی حاکم بر موافقت‌نامه همچون کاهش و یا حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای نمی‌شوند. این مقاله به ارائه یک روش پیشنهادی برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقت‌نامه‌های تجاری پرداخته است. روش مذکور مبتنی بر مجموع کاملی از شاخص‌های عملکردی و اطلاعات آماری موجود به تفکیک کدهای شش رقمی HS، مانند تعرفه، ارزش صادرات و واردات، شاخص‌های تخصص در صادرات و

۱- این مقاله منتج از طرح تحقیقاتی تحت عنوان «تعیین فهرست کالاهای حساس تجاری ایران جهت برقراری تعرفه‌های ترجیحی در قالب موافقتنامه ECOTA» می‌باشد که در موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی به انجام رسیده است.

* عضو هیات علمی دانشگاه لرستان

(Email: HF.Kakavand.gh@gmail.com)

** عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

(Email: Sagheb82@Yahoo.com)

■ حسن ثاقب مسئول مکاتبات

تخصص در واردات و اطلاعات مربوط به اشتغال و ارزش افزوده بر اساس طبقه‌بندی ISIC می‌باشد. در ادامه با استفاده از روش پیشنهادی، کالاهای حساس تجاری ایران بر حسب کدهای شش رقمی HS در موافقت‌نامه اکوتا (ECOTA) معرفی شده است.

طبقه‌بندی JEL: F53.

مقدمه

از مهمترین اهداف ایجاد موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای (RTA)^۱ و همچنین عضویت در سازمان جهانی تجارت (WTO)، دسترسی آسان‌تر به بازار کلیه کالاها و خدمات به منظور افزایش رفاه اقتصادی اعضاء می‌باشد. با توسعه و گسترش روند ایجاد موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای، امکان کاهش و یا حذف کلیه موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای و در نهایت تشکیل مناطق تجارت آزاد و اتحادیه‌های گمرکی وجود خواهد داشت. ویژگی بسیار ارزشمندی که باعث الزام تشکیل موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای بین کشورها می‌شود، ترویج فرهنگی است که منجر به اصلاحات در روند توسعه کشورهای عضو می‌شود. این فرهنگ باعث کاهش ارتباطات سوء شده و به ایجاد نهادهای مستحکم و اساسی که در نهایت منجر به رشد و توسعه می‌شوند، کمک فراوان می‌کند.

کشور ایران نیز همچون اکثر کشورهای جهان در این راه گام‌های قابل قبولی برداشته است. به طوری که علیرغم وجود موانع متعدد بر سر راه پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی، با توجه به مساعی بعمل آمده، هم اکنون به عنوان عضو ناظر سازمان پذیرفته شده است. در زمینه موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای نیز علاوه بر عضویت در سازمان کنفرانس اسلامی، در موافقت‌نامه‌ها و همگرایی‌های منطقه‌ای متعددی مانند اکو، گروه دی هشت (D8) و موافقت‌نامه ترجیحات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (TPS/OIC) حضور دارد.

به طور معمول پس از حصول توافق بین چند کشور در رابطه با ایجاد یک موافقت‌نامه تجارت منطقه‌ای و بدنبال آن آغاز مذاکرات، کشورهای عضو درصدد معرفی فهرست کالاهای درخواستی^۲ به منظور دریافت امتیازات از سایر کشورها و همچنین تعیین فهرست کالاهای پیشنهادی^۳ به منظور اعطای امتیازات به کشورهای مذکور خواهند بود. اما در مورد اعطای امتیازات، هر یک از کشورهای عضو مجاز به معرفی برخی از کالاهای خود

1 - Regional Trade Agreement (RTA)

2 - Request List

3- Offer List

به عنوان کالاهای حساس می‌باشند که امکان خارج نمودن آن‌ها از فهرست و عدم اعطای امتیاز در مورد آن‌ها به سایر اعضا در چارچوب شرایط تعیین شده موافقت‌نامه وجود دارد. ویژگی کالاهای یادشده آن است که کشورهای عضو از ابتدای مذاکرات اقدام به حذف حمایت از آن‌ها نخواهند نمود بلکه از میان برداشتن حمایت‌ها در قالب موافقت‌نامه مورد نظر طی یک فرایند طولانی‌تر صورت می‌پذیرد.

بطور کلی در منابع علمی موجود، تعریف واحدی از کالاهای حساس وجود نداشته و تعبیر از کالای حساس از بعد بازرگانی داخلی و خارجی متفاوت است.^۱ حتی تعاریف موجود در مورد کالای حساس از بعد بازرگانی خارجی که مورد نظر این مقاله است نیز در شرایط گوناگون متفاوت می‌باشد. این تعریف معمولاً بر اساس نیازها صورت می‌پذیرد. به‌عنوان مثال مسائلی مانند خودکفائی در شرایط بحرانی، لزوم حمایت از صنایع نوزاد به منظور رقابت‌پذیری، دفاعی بودن کالاها و اقلام، نقش کالاها در تغذیه، رژیم غذایی و تامین سلامت جامعه، نقش کالا در توزیع و عدالت اجتماعی و غیره از جمله زمینه‌هایی است که در تعریف کالاهای حساس تعیین‌کننده می‌باشند.

کالاهای حساس مورد نظر این مقاله مربوط به عضویت ایران در موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای و بر مبنای ضرورت حمایت از کالاهای داخلی در مقابل کالاهای مشابه خارجی است. بر اساس این تعریف، کالای حساس کالایی است که در کشور تولید شده و بیم آن وجود دارد که پس از اعمال کاهش‌های تعرفه‌ای در چارچوب موافقت‌نامه، ارزش افزوده و یا اشتغال‌زایی بخش و یا صنعت مربوطه دچار مخاطره شود. این امر در صورتی رخ خواهد داد که حداقل یکی از کشورهای عضو موافقت‌نامه مورد نظر امکان تولید و صدور آن کالا را داشته باشند. در این صورت پس از کاهش موانع تعرفه‌ای ایران در چارچوب موافقت‌نامه، ارزش افزوده و اشتغال ایجاد شده صنعت مربوطه توسط صنایع مشابه سایر کشورهای عضو مورد تهدید واقع می‌شود. چنانچه کشوری سرمایه‌گذاری مناسبی به منظور گسترش و توسعه یک صنعت انجام داده باشد و در شرایط فعلی کالاهای تولیدی صنعت مذکور توان رقابت با تولیدات صنایع مشابه خارجی در درون منطقه تجاری

۱- برای اطلاع بیشتر رجوع شود به ثاقب، حسن (۱۳۸۵).

مورد نظر را نداشته باشند، لازم است طی یک مدت زمانبندی شده از آن صنعت حمایت بعمل آید. حتی لازم است از برخی کالاها که هم اکنون سهم قابل ملاحظه‌ای در تولید و نقش چشمگیر در اشتغال کشور ندارد اما پیش‌بینی می‌گردد با توجه به سرمایه‌گذاری گسترده بخش‌های دولتی و خصوصی در صنایع مربوطه و پتانسیل‌های موجود در آینده جایگاه مناسبی از این نظر پیدا نماید، حمایت بعمل آید. شناسایی اینگونه صنایع با توجه به اینکه آمار و ارقام منسجمی از فعالیت‌های آنها در منابع رسمی کشور وجود ندارد، دشوار بوده و مستلزم اعلام دستگاههای ذیربط است.

هدف اصلی این مقاله ابتدا ارائه روشی مناسب برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقت‌نامه‌ها و سپس معرفی کالاهای حساس تجاری ایران در موافقت‌نامه اکوتا با استفاده از روش پیشنهادی می‌باشد. هر چند هدف دوم مقاله به نوعی در راستای تکمیل هدف اول می‌باشد؛ چون در تعیین کالاهای حساس بسیاری از جوانب و ابعاد تعیین‌کننده نه در قالب آمار و شاخص‌های مختلف آماری بلکه در قالب دیدگاه‌های کارشناسی و بررسی ابعاد مختلف تصمیم‌گیری در سطوح کلان کشور و همچنین تحولات تجاری منطقه امکان‌پذیر است.

جامعه آماری این تحقیق، ایران و سایر کشورهای عضو اکو می‌باشد. برای دستیابی به هدف دوم مقاله از منابع آماری مختلفی استفاده شده است به‌طوری که آمار صادرات و واردات برای ایران و سایر کشورهای عضو اکو از نرم افزار آماری PC/TAS استخراج شده و سطوح تعرفه‌ای ایران برای کلیه ردیف‌های تعرفه‌ای، کالاهای ممنوع‌الورود شرعی و شرایط ورود هر یک از کدهای کالایی از کتاب مقررات صادرات و واردات ایران مربوط به سال‌های مختلف استخراج شده است. همچنین آمار اشتغال و ارزش افزوده بر حسب کدهای ISIC نیز از منابع آماری مرکز آمار ایران تهیه شده است.

ساختار مقاله حاضر بدین شرح است که در بخش بعدی به بررسی سوابق تعیین کالاهای حساس در برخی موافقت‌نامه‌ها پرداخته می‌شود. در بخش سوم روش پیشنهادی این مقاله برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران ارائه می‌گردد و در نهایت در بخش چهارم با به‌کارگیری روش معرفی شده، فهرست کالاهای حساس تجاری ایران در

موافقت‌نامه «اکوتا» ارائه می‌شود.

۱. کالاهای حساس در موافقت‌نامه‌ها و سوابق مطالعات چگونگی تعیین آن

تعیین فهرست کالاهای حساس تجاری هر کشور، یک امر معمول پس از شروع مذاکرات در موافقت‌نامه‌های تجاری محسوب می‌شود و در واقع معرفی این کالاها از جمله محدودیت‌هایی است که در موافقت‌نامه‌ها از سوی یک کشور عضو در برابر سایر اعضای در جهت اعطای امتیازات اعمال می‌گردد. یکی از موارد مهم در این زمینه تصمیمات اتخاذ شده در جامعه اقتصادی اروپا است که در اعطای تعرفه‌های ترجیحی به کشورهای گروه ۷۷ محدودیت‌هایی را اعمال نمود؛ این محدودیت‌ها بصورت مقداری در سطح بالایی در مورد کالاهای حساس اعمال شد. در این موافقت‌نامه منظور از کالاهای حساس، کالاهایی است که رقیب محصولات تولید شده در داخل به حساب می‌آیند. برای این دسته از کالاها هر کشور از تعرفه‌های مخصوص به خود استفاده می‌نمود و در عمل این کالاها بیش از نیمی از کالاهای وارداتی کارخانه‌ای کشورهای جامعه اقتصادی اروپا را تشکیل می‌داد. اعمال تعرفه برای کالاهای غیرحساس نیز از سوی شورای جامعه اقتصادی اروپا انجام شده و وضع تعرفه به طور جداگانه برای کشورها امکان‌پذیر نبوده است.^۱

موارد متعدد دیگری از موافقت‌نامه‌ها که در آن‌ها کشورهای عضو مکلف به معرفی کالاهای حساس خود بوده‌اند را می‌توان برشمرد. از جمله در موافقت‌نامه تجارت آزاد آسیای جنوبی (SAFTA) شامل کشورهای بنگلادش، بوتان، هند، مالدیو، نپال، پاکستان و سریلانکا که در آن هر یک از اعضاء موظف به معرفی فهرست کالاهای حساس بوده‌اند که این عمل به منظور حمایت از تولیدات داخلی آن کالاها از طریق عدم کاهش در تعرفه آن کالاها بوده است.^۲ همچنین در موافقت‌نامه تجارت آزاد تایلند با استرالیا (TAFTA)،

۱ - بهنام مجتهدی، ایرج (فروردین ۱۳۷۵).

۲ - www.saarc-sec.org.

کشور تایلند کالاهای حساس خود را معرفی نمود که این کالاها شامل محصولات لبنی، قهوه، چای و سیب زمینی بوده است.^۱ در موافقت نامه تجارت آزاد مراکش با آمریکا نیز کشور مراکش کالاهایی مانند گوشت، محصولات لبنی، شکر، بادام زمینی، پنبه، گوجه فرنگی، سیر و پیاز خشک، زیتون کنسرو شده، مارچوبه آماده و آب پرتقال و میوه جات را به عنوان کالاهای حساس معرفی نمود.^۲

مطالعاتی که در زمینه چگونگی تعیین کالاهای حساس تجاری در موافقت نامه ها به انجام رسیده حاکی است در تعیین اینگونه کالاها از سوی کشورهای عضو از روش مشخصی به عنوان یک مدل به منظور تعمیم آن به سایر مطالعات مشابه، پیروی نمی شود زیرا هر کشور پارامترها و ملاک های تعیین کننده کالاهای حساس تجاری را با توجه به منافع تجاری، اقتصادی و ملی خود تعیین می نماید. نویسندگان مقاله در بررسی های خود به مطالعه ای که بطور اختصاصی به تعیین کالاهای حساس در یک موافقت نامه پرداخته باشد، برخورد نکرده اند و در اغلب موارد در بخشی از این مطالعات تنها به ذکر نام کالاهای حساس هر کشور بسنده شده است که در فوق به مواردی از آنها اشاره شده است. اما علیرغم این موضوع چند مطالعه داخلی و خارجی که می توانند راهگشای ارائه و تعیین یک روش علمی مناسب برای معرفی کالاهای حساس تجاری ایران در موافقت ها باشند، در اینجا مورد بررسی قرار می گیرد.

در یکی از مطالعات که به منظور معرفی کالاهای پیشنهادی و درخواستی ایران در موافقت نامه نظام ترجیحات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (TPS/OIC) صورت پذیرفته است^۳، کالاهای مبادلاتی به سه گروه بسیار حساس، حساس و نیمه حساس در سطح کدهای شش رقمی HS طبقه بندی شده است. رابطه مورد استفاده به منظور انجام این طبقه بندی بصورت زیر بوده است:

1 - www.dfat.gov.au.

2 - World Bank(2003).

۳ - حسن پور، یوسف (۱۳۸۳).

$$IR_k = \frac{MIN(R_k) - R_k}{MIN(R_k) - MAX(R_k)} = \frac{\text{نرخ حقوق ورودی کالای } k - \text{حداقل نرخ حقوق ورودی}}{\text{حداکثر نرخ حقوق ورودی} - \text{حداقل نرخ حقوق}} \quad (1)$$

در رابطه فوق $0 < IR_k < 1$ می باشد و R_k بیانگر نرخ حقوق ورودی است. در واقع شالوده این رابطه بر این پیش فرض استوار است که برای کالاهای حساس نرخ حقوق ورودی بالایی وضع می گردد. هر اندازه این شاخص به سمت عدد یک میل کند نشان دهنده بالا بودن حساسیت کالا در مقایسه با سایر کالاها می باشد.

لازم به توضیح است که روش بکار رفته در مطالعه مذکور با الهام گرفتن از روش به کار گرفته شده در ترجیحات اتحادیه اروپا می باشد؛ که در آن کالاها از لحاظ حساسیت البته با توجه به شاخص حساسیت (IR_k) به سه گروه کالاهای بسیار حساس از قبیل منسوجات و آلیاژهای آهنی و فرآورده های کشاورزی که شاخص حساسیت (IR_k) آنها بیش از ۰/۶۷ است، کالاهای حساس، شامل گروه وسیعی از محصولات و مواد شیمیایی، کفش، فرآورده های دارویی که شاخص حساسیت (IR_k) حداکثر ۰/۶۶۹ و حداقل ۰/۳۴ است و کالاهای نیمه حساس نظیر انواع سرامیک، وسایل ساختمان و انواع شیشه که شاخص حساسیت (IR_k) کمتر از ۰/۳۳۹ می باشد.

براساس نتایج مطالعه مذکور، از میان ۵۲۵۳ کد تعرفه ای ایران براساس کتاب قوانین و مقررات صادرات و واردات مصوب سال ۱۳۸۲، تعداد ۴۲ قلم جزء کالاهای ممنوع الورد بوده است^۱ و از بین مابقی ردیف های تعرفه ای ۰/۳۸ درصد جزو کالاها بسیار حساس، ۱۶/۹ درصد جزو کالاهای حساس و ۸۱/۹ درصد نیز جزو کالاهای نیمه حساس بوده است. در این میان متوسط نرخ حقوق ورودی کالاهای نیمه حساس ۱۶/۴ درصد و حساس ۷۵/۹ درصد و بسیار حساس ۱۴۱/۳ درصد می باشد.

همانطور که ملاحظه گردید اساس تعیین کالاهای حساس در مطالعه مذکور تنها نرخ تعرفه کالاها بوده است و عوامل دیگری همچون اشتغال زایی، ارزش افزوده و حجم

۱ - کالاهای ممنوع الورد در برخی از مذاکرات جزو طبقه بندی فوق نمی باشد و کشورها مجاز هستند کالاهایی را ممنوع اعلام نمایند بنابراین کالاهای مزبور در محاسبه وارد نگردیده و در این مطالعه از ردیف های تعرفه ای حذف شده است.

تجارت کالاها در تعیین کالاهای حساس نقشی نداشته است. در یکی دیگر از مطالعات داخلی اقدام به تعیین کالاهای حساس در موافقت‌نامه ECOTA^۱ شده است. در این مطالعه کالاهای حساس از سه روش مختلف تعیین شده است. در روش اول پس از تبدیل کدهای هشت رقمی به شش رقمی HS مطابق با کتاب قانون مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۸۴، این کالاها بر مبنای بالاترین نرخ‌های تعرفه موجود مرتب گردیدند و آندسته از کدهای کالایی که در راس طبقه‌بندی قرار گرفتند به‌عنوان کالاهای حساس معرفی شدند. در روش دوم کدهای شش رقمی HS بر اساس تغییرات نرخ‌های تعرفه آن‌ها (سال‌های ۸۴-۱۳۸۲) مرتب شدند و کالاهایی که بیشترین افزایش در نرخ تعرفه داشته‌اند به‌عنوان کالاهای حساس انتخاب شدند و در روش سوم نیز با توجه به اینکه هیات وزیران به استناد قانون بودجه به منظور حمایت از تولیدات داخلی، خرید برخی از کالاهای مصرفی (بادوام) خارجی که مشابه آن در داخل تولید می‌شود را توسط دستگاه‌های اجرایی کشور ممنوع کرده است و بر اساس پیشنهادات وزراتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف فهرست این کالاها را مشخص و به تصویب می‌رساند، کدهای شش رقمی HS مربوط به هر یک از کالاهای معرفی شده در آخرین سال (۱۳۸۳)، استخراج و فهرست آن‌ها تهیه گردید. همانطور که ملاحظه گردید در این مطالعه نیز هر چند از سه روش مختلف برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقت‌نامه استفاده شده است که دو روش اول، متکی به نرخ‌های تعرفه موجود و روش سوم متکی به تصمیمات مسئولان تصمیم‌گیری کشور بوده است و اما بدلیل اینکه وجه اشتراکی بین کدهای کالایی حاصله از سه روش وجود نداشت، نتایج این مطالعه برای معرفی فهرست نهایی کالاهای حساس نمی‌توانست رضایت بخش باشد و ارائه فهرست نهایی کالاها، به بررسی وسیع‌تر و در نظر گرفتن شاخص‌ها و آمارهای کامل‌تری نیازمند می‌باشد.

از اشکالات مهم روش‌های فوق عدم تفاوت بین کالاهای حساس ایران بطور کلی و کالاهای حساس ایران در یک موافقت‌نامه خاص است. به همین علت بایستی در جستجوی روشی کامل‌تر و جامع‌تر برای معرفی کالاهای حساس با قابلیت کاربرد در موافقت‌نامه‌های

مختلف برای ایران بود. بر این اساس مطالعات خارجی متعددی در ارتباط با نواحی تجارت آزاد و یا موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بین کشورها جهت دستیابی به الگویی مناسب به منظور تعیین کالاهای حساس مورد بررسی قرار گرفته است در اکثر این موافقت‌نامه‌ها تنها فهرست نهایی شامل چند قلم کالای مختلف، به‌عنوان کالای حساس معرفی شده اما اشاره‌ای به چگونگی تعیین این کالاها نشده بود.

اما در یکی از مطالعات خارجی در زمینه ایجاد ناحیه تجارت آزاد بین آمریکا و مرکوسور (شامل کشورهای آرژانتین، برزیل، پاراگوئه و اوروگوئه) منافع تجاری اعضا مورد بررسی قرار گرفت.^۱ بخشی از این مطالعه اختصاص به تعیین کالاهای حساس بین کشورهای عضو ناحیه تجارت آزاد دارد. اما مفهوم کالای حساس در مطالعه مذکور متفاوت با مفهوم کالاهای حساس در این مقاله است. بدین صورت که در موافقت‌نامه مذکور کالای حساس، کالایی است که بیشترین فرصت در آن کالاها برای گسترش تجارت با توجه به دسترسی بیشتر اعضا به بازار در اثر کاهش تعرفه‌ها، ایجاد می‌گردد.

با توجه به تعریف ارائه شده درباره کالاهای حساس در این مطالعه، روش تعیین کالاهای حساس به این صورت بوده است که ابتدا با استفاده از شاخص تخصص در صادرات (مزیت نسبی صادراتی) و همچنین شاخص تخصص در واردات (مزیت نسبی وارداتی) صنایع و تولیدات که از یک کشور صادرکننده درجه تکمیل‌کنندگی (HTC)^۲ بالاتری با واردات کشور دیگر عضو دارد، با استفاده از مجموعه زیر مشخص شدند:

$$HTC^z = \{i \in S / XS_i^z > 1 \text{ and } MS_i^p > 1\} \quad (2)$$

p = B , A کشورهای

z = A , B کشورهای

و p ≠ z

که در آن:

i تولید صنعت s از صنایع S جهان

1 - Vaillant. M & Ons.A(April, 2003).

2 - High Trade Complementarity.

XS_i^E شاخص تخصص در صادرات (مزیت نسبی صادراتی)

MS_i^P شاخص تخصص در واردات (مزیت نسبی وارداتی)

بعد از ایجاد مجموعه HTC ، با استفاده از اطلاعات تعرفه‌های ارزشی از طریق فیلتر کردن برای تعیین کالاهای حساس مورد نظر اقدام گردید. بر اساس مطالعه مذکور تولید یک محصول (در سطح کدهای شش رقمی HS) وقتی حساس محسوب می‌شود که شرایط چندگانه زیر را دارا باشد:

۱- تولید به صنعتی (در سطح کدهای چهار رقمی ISIC) تعلق داشته باشد که در داخل

HTC باشد.

۲- کشور B صادرکننده آن کالا باشد.

۳- کشور A واردکننده آن کالا باشد.

۴- واردات کشور A از کشور B در آن کالا دارای تعرفه ارزشی غیر صفر باشد.

بنابراین، تولیداتی حساس هستند که در مجموعه HTC قرار گرفته و در اثر بهبود شرایط دسترسی به بازار جدید در نتیجه ایجاد منطقه آزاد تجاری، منافی را بدست آورند. از طرف دیگر یک تولید وقتی که عرضه کنندگان آن با یک تعرفه جاری صفر روبرو هستند، حساس نمی‌باشد.

مجموعه کالاهای حساس در زمانی که کشور B یک صادرکننده و کشور A یک

واردکننده است (SP^{BA})^۱ عبارتست از:

$$SP^{BA} = \{i \in s \in SI^{BA} / X_i^B > 0 \text{ and } M_i^A > 0 \text{ and } t_i^{AB} > 0\} \quad (3)$$

در اینجا:

SP کالای حساس

SI صنایع حساس

X_i^B کل صادرات کشور B از تولید،

M_i کل واردات کشور A از تولید i و

t_i^{AB} نرخ تعرفه وضع شده بوسیله دولت کشور A بر واردات محصول i از کشور B

1 - Sensitive Product(SP)

می‌باشد.

بر اساس این مطالعه تولیداتی وجود دارند که به یک صنعت در محدوده *HTC* تعلق داشته اما صادرات یا واردات آن انجام نمی‌شود، آن تولیدات نمی‌توانند حساس باشند. در مطالعه مذکور در نهایت با استفاده از روش فیلترینگ یا غربالی، کالاهای حساس که بیشترین منافع را برای اعضاء ایجاد می‌کنند، تعیین گردیدند.

۲. ارائه یک روش برای تعیین فهرست کالاهای حساس ایران

تعیین کالاهای حساس تجاری از سوی کشورهای مختلف با توجه به تفاوت‌ها در ساختارهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی کشورها، از روش‌های گوناگونی صورت می‌پذیرد. بررسی‌ها حاکی است، در کشورهای توسعه یافته تعیین کالاهای حساس در موافقت‌نامه‌های تجاری با توجه به ساختار تعرفه‌ای آن‌ها و سطوح تعرفه کالاها تعیین می‌شود و کالاهای با تعرفه بالاتر حساس‌تر از سایر کالاها می‌باشند. به طوری که در ترجیحات اتحادیه اروپا از این روش استفاده شده است. اما در مورد کشورهای در حال توسعه و از جمله کشور ایران که علاوه بر موانع تعرفه‌ای، موانع غیر تعرفه‌ای و شبه تعرفه‌ای متعدد بر کالاها وضع می‌گردد، برای تعیین کالاهای حساس نمی‌توان تنها به سطوح تعرفه‌ای کالاها اتکا نمود و بایستی از روش‌های جامع‌تری برای این منظور بهره برد. در برخی از کشورها نیز شرایط به گونه‌ای است که گروه‌های فشار وابسته به صاحبان بنگاه‌ها و صنایع بزرگ از عوامل موثر در تعیین کالاهای حساس به شمار می‌روند. بطور کلی در کشورهای در حال توسعه بدلیل عدم شفافیت در خصوص موانع تجاری و عدم دسترسی به اطلاعات آماری مناسب، رویکرد برنامه‌ریزان و دیدگاه‌های کارشناسی در تعیین کالاهای حساس تجاری در شرایط عضویت در همگرایی‌های منطقه‌ای و موافقت‌نامه‌ها و یا پیوستن به سازمان تجارت جهانی از موثرترین عوامل محسوب می‌شود.

در تعیین کالاهای حساس ایران در موافقت‌نامه نیز سطح تعرفه یک کالا را نمی‌توان به عنوان ملاک حمایت از آن کالا به حساب آورد. چه بسا کالاهایی که از تعرفه‌های پایینی برخوردارند اما نیازمند حمایت در شرایط عضویت در یک موافقت‌نامه هستند و یا

بالعکس. به همین دلایل در این بخش سعی بر آن است با توجه به اقدامات ایران در خصوص مشارکت در همگرایی های مختلف در قالب موافقت‌نامه‌های تجاری از جمله دی‌هشت، اکو و ... یک روش علمی جامع و کامل با اتکا به اطلاعات آماری موجود برای تعیین کالاهای حساس ایران ارائه گردد. همچنین پس از ارائه روش مذکور، نحوه استفاده از آن نیز در تعیین و معرفی فهرست کالاهای حساس موافقت‌نامه اکوتا تشریح خواهد شد. روشی که در این مقاله برای تعیین کالاهای حساس ارائه می‌گردد، مشابه روش بکار رفته توسط «وایلانت»^۱ برای تعیین کالاهای حساس در موافقت‌نامه بین ایالات متحده و کشورهای عضو مرکوسور است. البته تعریفی که در آن مطالعه برای کالاهای حساس ارائه شده متفاوت از تعریفی است که در ایران از کالاهای حساس تجاری وجود دارد. بطور خلاصه می‌توان گفت در آن مطالعه فرصت‌های تجاری ایجاد شده در یک موافقت‌نامه ملاک حساسیت کالاها است حال آنکه در مقاله حاضر تهدیدهای تجاری ایجاد شده در اثر عضویت در موافقت‌نامه ملاک برای حساس بودن کالاهاست.

بطور کلی عضویت ایران در هر موافقت‌نامه بدلیل تغییر در شرایط دسترسی به بازار سایر اعضا، فرصت‌ها^۲ و تهدیدهای^۳ تجاری مختلفی برای ایران ایجاد می‌نماید. از بعد اثراتی که کاهش‌های تعرفه‌ای در قالب موافقت‌نامه بر کالاها بر جای می‌گذارد، کالاها به دو دسته عمده تقسیم می‌شوند؛ دسته اول کالاهایی که صادرات آنها افزایش یافته و به تبع آن تولید و اشتغال مرتبط نیز افزایش می‌یابد و دسته دوم کالاهایی که واردات آنها افزایش یافته و تولید داخلی و صادرات مربوطه در صورت وجود، به مخاطره افتاده و در پی آن ارزش افزوده و اشتغال مرتبط بدلیل عدم توان رقابت‌پذیری کاهش و یا از بین خواهد رفت. طبق تعریف کالاهای دسته دوم چنانچه سهم قابل ملاحظه‌ای در ارزش افزوده و اشتغال کشور در مقایسه با سایر کالاها دارا باشند، به‌عنوان کالاهای حساس محسوب می‌شوند.

برای تعیین کالاهای حساس در این روش ابتدا لازم است کلیه اطلاعات آماری و

1 - Vaillant. M & Ons.A(April, 2003).

2 - trade opportunities.

3 - trade perils.

شاخص‌ها در سطح کدهای شش رقمی HS از قبیل تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای و سطوح تعرفه‌ای ایران طی سال‌های مورد نظر (در اینجا سال‌های ۸۴-۱۳۸۲)، شرایط صدور و ورود هر کالا، آمار تجارت (صادرات و واردات) کشورهای عضو (اعضای اکو)، آخرین داده‌های آماری مربوط به اشتغال و ارزش افزوده تولیدات کارگاه‌های صنعتی ایران، شاخص تخصص در صادرات و واردات ایران و سایر کشورهای عضو (اعضای اکو) بصورت یک مجموعه کامل تهیه گردد.

با توجه به داده‌ها و اطلاعات فوق یکی از روش‌های مناسب برای تعیین کالاهای حساس، روش غربالی تشخیص داده شد. با این روش مرحله به مرحله کالاهایی که حائز شرایط لازم برای قرار گرفتن در فهرست کالاهای حساس نمی‌باشند، از مجموعه ردیف‌های تعرفه‌ای ایران فیلتر شده و در نهایت تعداد کالاهای باقی مانده به عنوان کالاهای حساس معرفی می‌شوند.

در مرحله اول با توجه به اینکه هم اکنون نرخ تعرفه ۴ درصد به عنوان حقوق ورودی در مورد همه کالاها تثبیت شده و کاهش تعرفه کالاها به کمتر از این میزان امکان‌پذیر نمی‌باشد، با بکارگیری رابطه کلیه ردیف‌های تعرفه‌ای دارای تعرفه ۴ درصد از فهرست کل ردیف‌های تعرفه‌ای ایران حذف می‌گردد:

$$SG_1 = \{i \in HS_{2002}^{IRAN} \mid Tariff_i^{Iran} > 4\%\} \quad (4)$$

در مرحله دوم مطابق رابطه (۴) کلیه کالاها و محصولات که بطور مشترک توسط صنایع ایران و یکی از سایر کشورهای عضو موافقت‌نامه تولید می‌شود، انتخاب می‌گردد. در این مرحله برای مشخص نمودن وجود تولید یک کالا در ایران علاوه بر آمار اشتغال و ارزش افزوده آن‌ها، از آمار صادرات و واردات آن کالا برای ایران و در مورد سایر کشورهای عضو به وجود صادرات آن کالا توجه می‌شود و مجموعه مربوطه بصورت زیر تعریف می‌گردد:

$$SG_2 = \{i \in SG_1 \in s^{ir} \in S^{RIA} \mid \sum X_i^{RIA} > 0 \text{ and } X_i^{Iran} > 0 \text{ or } M_i^{IRAN} > 0\} \quad (5)$$

s^{ir} = صنایع ایران

S^{RIA} = صنایع سایر اعضای موافقت‌نامه

در مرحله سوم کالاهای ممنوع‌الورود شرعی بدلیل اینکه واردات آن‌ها ممنوع بوده و حساسیتی برای حمایت از اینگونه کالاهای وجود ندارد از فهرست ردیف‌های تعرفه‌ای SG_2 کنار گذاشته می‌شود:

$$SG_3 = \{i \in SG_2 \mid i \notin \text{absolutely prohibited goods}\} \quad (6)$$

حال بایستی کالاهایی انتخاب شوند که در صورت کاهش تعرفه آن کالاهای در قالب موافقت‌نامه، مشابه آن‌ها در بین اعضا موافقت‌نامه، رقیبی برای کالاهای ایران محسوب خواهند شد. هرچند اگر درصد کاهش سراسری تعرفه‌ای از سوی همه اعضای بصورت یکسان اعمال گردد، با توجه به عدم تغییر قیمت‌های نسبی، ممکن است تهدیدی برای اینگونه کالاهای محسوب نشود. اما کاهش تعرفه‌ای با توجه به کاهش قیمت کالاهای وارداتی، هزینه رقابت را افزایش داده و ممکن است در قیمت‌های جدید، تولید اینگونه کالاهای توسط صنایع داخلی ایران امکان‌پذیر نباشد.

به منظور شناسایی میزان تخصص تولیدی ایران و سایر کشورهای عضو موافقت‌نامه در مورد کالاهای تولید شده توسط صنایع کشورهای مذکور در سطح کدهای شش رقمی HS، از شاخص عملکردی مزیت نسبی آشکارا شده (RCA)^۱ استفاده می‌شود. با استفاده از این شاخص می‌توان تخصص یا عدم تخصص یک کشور را در صادرات و واردات کالاهای را نشان داد. چنانچه در کالایی هم ایران و هم یکی از کشورهای عضو موافقت‌نامه دارای تخصص در صادرات باشند آنگاه رقیب کالاهای ایران محسوب خواهد شد. هر چند در این مورد به حجم صادرات کشورها نیز توجه می‌شود.

رابطه مورد استفاده برای تعیین میزان تخصص در صادرات بصورت زیر می‌باشد:

$$RCA_{ij} = \frac{X_{ij} / \sum_j X_{ij}}{\sum_i X_{ij} / \sum_i \sum_j X_{ij}} \quad (7)$$

RCA_{ij} بیانگر مزیت نسبی آشکار شده کشور i در صادرات کالا یا بخش j

X_{ij} بیانگر صادرات کشور i در کالا یا بخش j است.

شاخص RCA در بین اقتصاددانان تجارت بین‌الملل بیشتر از معیارهای دیگر (که براساس

1- Revealed Comparative Advantage (RCA).

خالص صادرات بنا شده‌اند) مقبولیت یافته است زیرا این شاخص جهت بیان مفهوم تخصص شاخص جامعی است. با جایگزینی ارقام واردات بجای صادرات در رابطه (۷)، شاخص تخصص در واردات نیز محاسبه می‌گردد.

پس از محاسبه شاخص تخصص در صادرات و واردات کالاها در سطح کدهای شش رقمی^۱، اطلاعات آماری دیگری مانند حجم واردات و صادرات ایران و سایر اعضای موافقتنامه به جهان نیز به مجموعه اطلاعات قبلی اضافه می‌گردد.

در مرحله چهارم کالاها به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته اول کالاهایی هستند که هم اکنون واردات آن‌ها توسط ایران از کشورهای عضو موافقتنامه و یا سایر کشورهای جهان انجام می‌شود. با این فرض با استفاده از رابطه (۸) مجموعه SG_4 را از مجموعه SG_3 جدا می‌شود.

(۸)

$$SG_4 = \{i \in SG_3 \mid M^{Iran} > 0 \text{ and } X_i^{Iran} > 0 \text{ and } RCAX_i^{Iran} > 1 \text{ and } RCAM_i^{Iran} < 1\}$$

مجموعه SG_4 شامل آن دسته از کالاهای صادراتی سایر کشورهای عضو موافقتنامه است که ایران در آن‌ها دارای صادرات و واردات و مزیت نسبی صادراتی (یا تخصص در صادرات) است اما دارای مزیت نسبی وارداتی (تخصص در واردات) نمی‌باشد.

دسته دوم کالاهایی هستند که هم اکنون ایران وارداتی در آن‌ها ندارد و عبارت دیگر واردات آن‌ها صفر است. با این فرض با استفاده از رابطه (۹) مجموعه SG_5 نیز از مجموعه SG_3 جدا می‌شود:

$$SG_5 = \left\{ i \in SG_3 \mid M^{Iran} = 0 \text{ and } X_i^{Iran} > 0 \text{ and } RCAX_i^{Iran} > 1 \right. \\ \left. \text{and } RCAX_i^{RIA} > 1 \text{ and } X_i^{Iran} > \bar{X}_i^{RIA} \right\} \quad (9)$$

مجموعه فوق نیز شامل آن دسته از کالاهای صادراتی سایر کشورهای عضو موافقتنامه است که ایران در آن‌ها واردات نداشته، اما دارای صادرات و مزیت نسبی صادراتی است و همچنین حداقل یکی از سایر کشورهای عضو موافقتنامه نیز در آن کالا همانند ایران

دارای مزیت نسبی صادراتی بوده، اما صادرات ایران بیش از متوسط صادرات سایر کشورهای عضو موافقت‌نامه می‌باشد.

از رابطه (۱۰)، اجتماع مجموعه‌های SG_4 و SG_5 به‌عنوان مجموعه نهایی برای تعیین کالاهای حساس مورد استفاده قرار می‌گیرد:

$$SG_6 = SG_4 \cup SG_5 \quad (10)$$

فهرست نهایی که از طریق فیلتر کردن مرحله به مرحله کل ردیف‌های تعرفه‌ای ایران با بکارگیری اطلاعات آماری و شاخص‌های پیش‌گفته حاصل شده، کالاهایی هستند که حائز شرایط لازم و مناسب‌تری نسبت به سایر کالاها برای قرار گرفتن در فهرست کالاهای حساس تجاری ایران در موافقت‌نامه می‌باشند، لیکن در مرحله پایانی برای معرفی فهرست نهایی کالاهای حساس لازم است سایر اطلاعات موجود در خصوص کالاها در سطح کدهای شش رقمی HS مانند موانع غیرتعرفه‌ای و همچنین دیدگاه‌های کارشناسانه نیز لحاظ گردد.

۳. جمع‌بندی و ملاحظات

عضویت در موافقت‌نامه اکو از جمله اقدامات اولیه ایران در راستای همگرایی‌های منطقه‌ای در سطح چندجانبه محسوب می‌شود. پیش از این، سه کشور ایران، ترکیه و پاکستان در قالب سازمان همکاری برای توسعه (آر.سی.دی) با یکدیگر همکاری می‌کردند. سپس کشور افغانستان و جمهوری‌های تازه استقلال یافته شوروی سابق شامل آذربایجان، ترکمنستان، قزاقستان، قرقیزستان، ازبکستان و تاجیکستان نیز به آن اضافه شده‌اند و هم‌اکنون اعضای اکو مشتمل بر ده کشور فوق می‌باشد. در راستای گسترش و توسعه همکاری‌های کشورهای مذکور اقدام به تصویب پروتکل «اکوتا» در سی و نه فصل نموده‌اند. در موافقت‌نامه «اکوتا» آمده است که مقررات فصل اول این موافقت‌نامه در مورد کالاهای نشأت گرفته در سرزمین اعضا و موافقت‌نامه‌های تجاری منعقد شده بین اشخاص حقیقی و حقوقی اعضا با استثنای کالاهای حساس که تعداد آن‌ها از یک درصد خطوط تعرفه‌ای در سطح ۶ رقمی HS متجاوز نخواهد بود، لازم‌الاجرا خواهد بود. لازم به ذکر

است که مقررات فصل اول موافقت نامه اکوتا ناظر به تعرفه، موانع غیر تعرفه‌ای و شبه تعرفه‌ای است. به نظر می‌رسد که اهمیت این استثناء در این باشد که کالاهای حساس علاوه بر این که مشمول کاهش‌های تعرفه‌ای قرار نخواهند گرفت بلکه در مورد آنان الزامات حذف موانع غیر تعرفه‌ای و شبه تعرفه‌ای و موارد دیگر مذکور در این فصل از جمله رفتار ملی و اصل دولت کامله‌الوداد نیز مصداق نخواهد داشت. لذا تعیین فهرست کالاهای حساس ایران در موافقت نامه مذکور به عنوان یک ضرورت بوده است.

در این قسمت برای نشان دادن کاربرد روش پیشنهادی، نسبت به تعیین فهرست کالاهای حساس ایران در موافقت نامه اکوتا اقدام شده است. لازم به توضیح است که برای تعیین کالاهای مذکور مشکلات مختلفی وجود دارد. از جمله اینکه بایستی کلیه اطلاعات در سطح کدهای شش رقمی در اختیار باشد. در این مورد ردیف‌های تعرفه‌ای ایران بر اساس قانون مقررات صادرات و واردات بر حسب کدهای هشت رقمی HS بوده و بایستی کدهای مزبور به کدهای شش رقمی تبدیل گردد. همچنین آمار مربوط به اشتغال و ارزش افزوده بر اساس کدهای آیسیک (ISIC) بوده و بایستی اطلاعات مذکور بر مبنای کدهای HS تبدیل شوند و دیگر اینکه در موافقت نامه بین کالاهای ممنوع و کالاهای حساس تداخل وجود دارد زیرا مقررات فصل اول عملاً در مورد کالاهای ممنوع نیز قابل اعمال نیست. به هر حال در این مطالعه با توجه به مشخص بودن کالاهای ممنوع شرعی ایران، بین کالاهای مذکور و کالاهای حساس فرق قائل شده و هیچ کالای ممنوعی به عنوان کالاهای حساس معرفی نخواهد شد.

پس از جمع‌آوری آمار و اطلاعات مورد نیاز و محاسبه کلیه شاخص‌های مورد نظر روش پیشنهادی مرحله به مرحله عملیات تعیین فهرست کالاهای حساس ایران در چارچوب موافقت نامه اکوتا انجام شده است. در ادامه نتایج عملیات انجام شده منطبق بر دیدگاه‌های کارشناسی به تفکیک بخش‌های تولید منسوجات و پوشاک، بخش تولید مواد و محصولات شیمیایی، بخش صنایع غذایی، بخش صنایع فلزی، ماشین‌آلات و وسایل نقلیه موتوری، بخش تولید محصولات کانی غیرفلزی، بخش تولیدات محصولات لاستیکی و پلاستیکی، بخش تولیدات چرم طبیعی، محصولات و تولیدات کشاورزی و سایر کالاهای

حساس تجاری ایران ارائه می‌گردد. در مورد هر یک از بخش‌ها به تجزیه و تحلیل و بررسی نوع کالاهای انتخاب شده و ارائه دلایل توجیهی با توجه به اطلاعات تکمیلی موجود در زمینه بخش‌های اقتصادی کشور پرداخته می‌شود.

توجه به تولیدات صنعتی کشورهای منطقه اکو نشان می‌دهد که مهمترین صنعت فعال، صنعت نساجی است. اکثر کشورهای منطقه دارای صنایع قوی صنعت نساجی هستند و جزو صادرکنندگان این محصول به شمار می‌آیند. کشورهای همجونی همچون پاکستان، ترکیه سرمایه‌گذاری زیادی روی این صنعت انجام داده‌اند، که با توجه به کاربری صنعت فوق و نیروی ارزان کار که معمولاً در این کشورها یافت می‌شود و همچنین وجود منابع طبیعی، همگی آن‌ها از مزیت نسبی خوبی برای تولید محصولات نساجی و پوشاک برخوردار هستند. طی سالهای اخیر صنایع تولید منسوجات (کد ۱۷ در طبقه‌بندی ISIC) از جمله فعالیت‌هایی است که سهم نسبتاً بالایی در اشتغال و ارزش افزوده ایران داشته‌اند. همچنین تولید پوشاک (کد ۱۸ در طبقه‌بندی ISIC) نیز در ایران سهم مناسبی در اشتغال و ارزش افزوده دارا می‌باشد. بررسی در این مطالعه از کالاهای تولید شده در صنایع مذکور حاکی است در سطح کدهای شش رقمی HS از لحاظ شاخص تخصص در صادرات، میزان صادرات و نرخ تعرفه و رقبای ایران در تولید آن‌ها کدهای ۵۲۰۸۱۲، ۵۴۰۷۵۴، ۵۲۰۳۰۰، ۶۳۰۱۴۰، ۶۳۰۵۳۳، ۵۷۰۲۱۰، ۵۷۰۵۰۰ از محصولات حاصل از فعالیت‌های تولید منسوجات و همچنین کدهای ۶۱۰۳۴۹، ۶۲۰۳۴۹، ۶۲۰۶۹۰ و ۶۲۱۴۹۰ از محصولات حاصل از تولید پوشاک نسبت به کالاهای دیگر این بخش بیشتر در شرایط تهدید تجاری از سوی رقبای تجاری در بین سایر اعضای اکو قرار خواهند داشت و به همین دلیل در فهرست کالاهای حساس ایران قرار گرفتند (جدول (۱))

از دیگر صنایعی که می‌توان به آن‌ها اشاره نمود، صنایع تولید محصولات شیمیایی و تولیدات پتروشیمی است. در مورد محصولات صنایع پتروشیمی، چین و هند و ترکیه واردکنندگان عمده هستند و واردات پتروشیمی این کشورها در سال‌های اخیر، رشد زیادی داشته است. با توجه به سرمایه‌گذاری‌های عظیم این کشورها در زمینه تولیدات صنعتی، که آن‌ها را به شدت به محصولات پتروشیمی وابسته کرده، به نظر می‌رسد در

سال‌های آینده همچنان واردات پتروشیمی این کشورها افزایش یابد.^۱ رقبای ایران در این زمینه در حال حاضر کشورهای حاشیه خلیج فارس هستند اما در آینده نزدیک کشورهای آسیای میانه (اعضای اکو) خواهند بود.

با توجه به اینکه کشور ما در منطقه نفت خیز دنیا قرار دارد، طبعاً یکی از فعالیت‌های عمده صنعتی در منطقه با توجه به منابع طبیعی موجود، صنایع وابسته به بخش نفت خواهد بود. در این زمینه به دنبال استقلال کشورهای آسیای میانه و کشف منابع عظیم نفت در این کشورها انتظار می‌رود که به تدریج بخش نفت به محور توسعه صنعتی این کشورها تبدیل شود و با آمدن سرمایه‌گذاران خارجی به کشورهای منطقه آسیای میانه، به زودی تولید گسترده محصولات پایین دستی نفت در این منطقه آغاز گردد. در خصوص صنایع تولید ذغال کک و پالایشگاه‌های نفت و سوخت‌های هسته‌ای با توجه به وجود مزیت‌های طبیعی و پیشرفت‌های حاصله در این خصوص طی دهه‌های اخیر شرایط لازم برای رقابت ایران با سایر کشورهای تولیدکننده در بین اعضای اکو وجود دارد. اما کشورهای آسیای میانه عضو اکو شامل قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان و همچنین کشور ترکیه در صنایع شیمیایی رقیب جدی برای محصولات تولیدی ایران به شمار می‌روند و در صورت کاهش سطوح تعرفه‌ای ایران بدون توجه به تخصیص‌های صادراتی آن کشورها و نقشی که این قبیل کالاها در صادرات، تولید و اشتغال ایران دارند، ممکن است آینده این صنایع را به خطر اندازد، هرچند در بلندمدت این صنایع در ایران خواهد توانست به خوبی با محصولات خارجی مشابه رقابت نمایند لیکن در کوتاه مدت بایستی از حمایت برخوردار گردند. با توجه به محدودیت‌هایی که در موافقت‌نامه اکوتا برای تعیین کالاهای حساس وجود دارد، در مورد صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی نیز، چند کالا مربوط به فعالیت‌های تولید صابون و مواد پاک‌کننده و لوازم بهداشتی و نظافت را با در نظر گرفتن شاخص‌های پیش گفته در این مطالعه، می‌توان به عنوان کالای حساس معرفی کرد. این کالاها شامل کدهای ۳۳۰۵۱۰، ۳۴۰۱۱۹، ۳۴۰۱۲۰ می‌باشد. همچنین یکی از کالاهای مربوط به فعالیت‌های تولید مواد شیمیایی اساسی با کد ۲۸۳۰۱۰ نیز در مقایسه با سایر

۱ - وزارت صنایع و معادن (دی ماه ۱۳۸۲).

تولیدات این گونه فعالیت‌ها، به‌عنوان کالای حساس معرفی شده است. (جدول (۲))

بعد از صنایع نساجی و صنایع شیمیایی و پتروشیمی، عمده تولیدات صنعتی در کشورهای منطقه بر تولیدات صنایع غذایی، صنایع فولادی، سیمان و خودرو متمرکز شده است. فعالیت‌های مربوط به صنایع فوق سهم بالایی در ارزش افزوده و اشتغال کشور دارند. در این خصوص سهم ارزش افزوده فعالیت‌های مربوط به صنایع غذایی و آشامیدنی ۹/۲ درصد کل صنایع کشور و سهم اشتغال آن در کل صنایع کشور ۱۳/۷ درصد می‌باشد که اهمیت بالای این بخش را نشان می‌دهد. در صنعت محصولات غذایی کشورهای ترکیه و پاکستان در بین اعضای اکو جزو رقبای ایران محسوب می‌شوند و بازار کشورهای حاشیه خلیج فارس و مصر نیز بازار مناسبی برای صادرات این محصولات می‌باشند. هم‌اکنون کالاهای تولیدی بخش صنایع غذایی سهم بالایی در صادرات کشور دارند. با ملاحظاتی که در این مطالعه بکار گرفته شده است، در بین کلیه کالاهای تولیدی بخش صنایع غذایی در سطح کدهای شش رقمی HS، کدهای ۲۰۰۲۹۰، ۲۰۰۹۷۱، ۱۸۰۶۹۰، ۱۹۰۲۱۹، ۱۵۱۲۱۹ و ۲۰۰۹۸۰ به‌عنوان کالاهای حساس این بخش معرفی شده‌اند.

صنایعی مانند نساجی، پوشاک، تولید مواد غذایی و تولید وسایل روزمره زندگی مثل تولید مواد شیمیایی مصرفی خانوارها در زمره صنایع تولید محصولات مصرفی کم دوام می‌باشند. تولیدکنندگان در فعالیت‌های صنعتی محصولات کم دوام با بهره‌گیری از فضای رقابتی داخلی، تقاضای خانوارهای ایرانی و دخالت کمتر دولت در این حوزه‌ها، عملکرد نسبتاً مطلوبی از خود نشان داده‌اند. در این گروه از صنایع، تجربه صنعتی و یادگیری بعمل آمده در طول زمان، همچنان یک مزیت تلقی شده و می‌تواند در صورت مشارکت با شرکت‌های خارجی، زمینه گسترش صادرات محصولات به کشورهای منطقه پیرامونی، بویژه کشورهای حوزه خلیج فارس را فراهم نماید. نکته دیگر قابل توجه در مورد صنایع این حوزه، تنوع بسیار زیاد واحدهای تولیدی به لحاظ فاصله از صنایع مشابه مدرن در سطح جهان است. صنایع غذایی و نساجی از قدیمی‌ترین صنایع کشور هستند و به طور کلی نسل اول صنایع ایجاد شده در کشور عمدتاً در این حوزه قرار می‌گیرند.^۱

در مورد تولید فلزات هر چند که اکثر کشورهای منطقه به تولید این محصول پرداخته‌اند، لیکن ایران به دلیل برخورداری از منابع انرژی ارزان و همچنین منابع عظیم معدنی، قابلیت رشد چشمگیری در این بخش دارد و می‌تواند به یکی از بزرگترین صادرکنندگان محصولات فلزی در منطقه تبدیل شود. در این زمینه فعالیت‌های مربوط به صنایع تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات که سهم نسبتاً مناسبی در ارزش افزوده و اشتغال صنایع ایران نیز دارند، با توجه به رقیبی مانند کشور ترکیه کدهای ۷۳۲۴۱۰، ۷۶۱۵۱۹ و ۸۳۰۲۴۹ به عنوان کالای حساس تعیین شده است. (جدول (۴))

در زمینه خودرو و سایر وسایل نقلیه، بیشترین میزان واردات به ترتیب به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، ترکیه و چین تعلق دارد. میزان واردات سایر کشورها درخور توجه نیست. در زمینه محصولات این گروه نیز چین سرمایه‌گذاری‌های سنگینی انجام داده است، به طوری که صادرات این کشور طی سال‌های اخیر (۱۳۸۲-۱۳۷۸) حدود ۲۵۰ درصد رشد داشته است و به مرز ۶ میلیارد دلار رسیده است. بعد از چین، ترکیه به‌عنوان یکی از اعضای آکو نیز پذیرای سرمایه‌گذاری چند شرکت معتبر دنیا شده است و انتظار می‌رود که به زودی به یکی از صادرکنندگان عمده خودرو به بازار منطقه تبدیل شود. کشورهای حوزه خلیج فارس، که واردکننده بزرگ خودرو در منطقه محسوب می‌شوند، با وارداتی حدود ۵ میلیارد دلار در سال، در این زمینه یک بازار منحصر به فرد هستند و در صورت غفلت ایران در جذب سرمایه‌گذاری شرکت‌های معتبر خودروسازی دنیا و صدور محصولات تولیدی آن‌ها به کشورهای حوزه خلیج فارس، می‌توان انتظار داشت که در سال‌های آینده محصولات چین و ترکیه فرصتی برای رقابت باقی نخواهند گذاشت.^۱

هم‌اکنون بنگاه‌های فعال در این حوزه صنعتی تا حدی نیازهای داخلی کشور را برآورده می‌کنند. اساساً توسعه صنعتی مستلزم برخورداری از یک بخش ماشین‌سازی و ساخت تجهیزات قوی است. توجه به میزان واردات کالاهای صنعتی نشان می‌دهد که

۱- همان‌ماخذ

واردات این صنایع سهم عمده‌ای از واردات کالاهای صنعتی کشور را به خود اختصاص می‌دهد. از بعد تامین نیازهای داخلی و صادراتی در برخی از حوزه‌های این بخش از صنایع ایران، لازم است که در صورت حذف حمایت‌ها از این صنایع، در برخی از زمینه‌ها با توجه به رقابتی ایران در بین اعضای اگو همچنان حمایت‌ها بصورت هدفمند ادامه یابد. صنایع فوق در زمره صنایع تولید محصولات مصرفی بادوام محسوب می‌شوند. در زمینه فعالیت‌های تولید ماشین‌آلات و تجهیزات، کدهای ۸۴۱۸۲۹، ۸۵۱۶۲۹ و ۷۳۲۱۱۱ و در زمینه فعالیت‌های تولید وسایل نقلیه موتوری کدهای ۸۷۰۲۱۰ و ۸۷۰۲۹۱ و تولید وسایل حمل و نقل کد ۸۶۰۶۱۰ به‌عنوان کالاهای حساس معرفی شده‌اند. (جدول (۴))

صنایع مصرفی بادوام در مجموعه صنایع کم‌دوام، بادوام و واسطه‌ای و سرمایه‌ای، به‌طور تاریخی از کمترین نرخ رشد تولید و بیشترین میزان ناپایداری در تولید برخوردار بوده‌اند. از نظر کیفیت و قیمت نیز، این محصولات در عرصه رقابت بین‌المللی بیشترین میزان آسیب‌پذیری را داشته‌اند. سرعت بسیار زیاد در ایجاد تنوع در محصولات این گروه در سطح جهان و تمرکز سیاست‌های تولید در بعد سخت‌افزاری تولید و دادن اولویت به عمیق‌تر کردن تولید در داخل از طریق جایگزینی واردات و غفلت از روند سریع تحولات تکنولوژیک، بخشی از ابعاد مشکلات موجود در این حوزه است. نکته مهم در مورد این گروه از صنایع آن است که به دلیل اینکه کشش درآمدی تقاضا برای این محصولات بیشتر از واحد است، مجموعه محصولات آن، در توسعه صنعتی کشورهای در حال توسعه موفق، نقش پیش‌تاز را ایفا کرده‌اند. رشد سریع این صنایع در سایه سیاست‌های اقتصاد کلان مشوق صادرات و حضور در زنجیره‌های تولید جهانی، سبب شده صنایع سنگین و شیمیایی نیز بر اساس تقاضای صنایع بادوام توسعه پیدا کند و از این طریق ارتباط‌های پسین در بخش صنعت این کشورها بسیار قوی گردد. در کشور ما سیاست‌های نادرست درون‌گرایانه اقتصاد کلان در کنار سیاست‌های جایگزینی واردات، مجموعه این صنایع را به‌صورت جزایر جدای از یکدیگر در آورده که ارتباط‌های ضعیفی با هم دارند.^۱

یکی دیگر از فعالیت‌های تولیدی که سهم بالایی در ارزش افزوده و اشتغال صنایع

کشور دارد، فعالیت در زمینه تولید محصولات کانی غیرفلزی است. سهم اشتغال تولید محصولات کانی غیرفلزی در صنایع کشور (۱۳/۹ درصد) بیش از سهم آن‌ها در ارزش افزوده صنایع کشور (۹/۵ درصد) است. هم‌اکنون صادرات بسیاری از کالاهای تولیدی این بخش به سایر کشورها نیز صورت می‌پذیرد و از سوی دیگر تعرفه واردات این کالاها نیز بالا است. با توجه به شاخص تخصص صادراتی ایران و سایر رقبای ایران در بین کشورهای عضو اکو، برخی از کالاهایی که احتمالاً در اثر کاهش موانع تعرفه‌ای در قالب موافقت نامه اکوتا در مقایسه با سایر محصولات تولیدی این بخش دچار تهدید تجاری می‌شوند، تعیین شده‌اند. این کالاها در سطح کدهای شش رقمی HS شامل کدهای ۶۹۱۰۹۰، ۶۹۱۱۱۰، ۶۹۰۸۱۰، ۶۹۰۸۹۰ و ۷۰۰۹۹۲ می‌باشند. (جدول (۵))

صنایع تولید کانی‌های غیرفلزی، مواد شیمیایی، صنایع پتروشیمی، صنایع تولید فلزات اساسی مانند فولاد، آلومینیوم و مس، صنایع تولید مواد معدنی و صنایع تولید تجهیزات و ماشین‌سازی در حوزه صنایع واسطه‌ای و سرمایه‌ای قرار دارند. این حوزه تولیدکننده محصولات مورد نیاز بخش‌های دیگر صنعتی یا بخش‌های دیگر اقتصاد مثل بخش کشاورزی، خدمات یا بخش ساختمان هستند. کشور ما به دلیل برخورداری از منابع و ذخایر معدنی فراوان، دارای مزیت نسبی در محصولات مرتبط با این گروه است. لکن توجه به این نکته ضروری است که مزیت نسبی آنگاه معنی دارد که کشور بتواند با بهره‌گیری از صرفه‌جویی ناشی از هزینه حمل مواد اولیه معدنی، در موقعیت‌های مشابه و یکسان بین‌المللی، این محصولات را ارزانتر تولید کند.

فعالیت‌های تولیدی محصولات لاستیکی و پلاستیکی نیز سهم نسبتاً مناسبی در ارزش افزوده و اشتغال کشور دارند. در بین کالاهای صادراتی این بخش، کالایی که در مقایسه با سایرین بیشتر در خطر تهدید تجاری توسط سایر اعضای موافقتنامه اکوتا هستند، شامل کدهای ۴۰۱۱۲۰، ۳۹۲۴۱۰، ۳۹۲۴۹۰ و ۳۹۱۷۲۹ می‌باشند که به‌عنوان کالاهای حساس تجاری ایران معرفی شدند.

یکی از مزیت‌های ایران در عمل آوردن چرم و تولید محصولات چرمی است که از بعد اشتغال و ارزش افزوده و همچنین صادرات از موقعیت مناسبی در بین سایر تولیدات

برخوردار است. در بررسی این محصولات در سطح کدهای شش رقمی HS، کدهای ۶۴۰۲۹۹، ۶۴۰۵۱۰، ۶۴۰۴۱۹ و ۴۲۰۲۲۱ به عنوان کالاهای حساس معرفی گردیدند (جدول (۷)). این کالاها در مقایسه با سایر کالاهای این حوزه از فعالیت‌های تولیدی، در معرض تهدید بیشتر از سوی رقبای تجاری در بین کشورهای عضو اکو قرار داشته و کاهش موانع تعرفه‌ای باعث افزایش واردات و جایگزینی آن بجای تولیدات داخلی خواهد شد.

مذاکرات در خصوص کاهش حمایت‌های بخش کشاورزی همواره به عنوان یکی از مباحث پر مناقشه و تنش‌زا در مذاکرات تجاری بویژه مذاکرات سازمان جهانی تجارت بوده است. بررسی موضوع محصولات حساس بخش کشاورزی در نشست کنفرانس ششم وزیران کشورهای عضو سازمان در دسامبر سال ۲۰۰۵ در هنگ کنگ بیانگر همین مسئله است. حساسیت این مسئله در موافقت نامه اکو تا نیز دور از ذهن نمی‌باشد. با توجه به اینکه در خصوص اکثر محصولات بخش کشاورزی چند کشور عضو اکو به عنوان صادرکننده آن محصول بوده و هم اکنون تعرفه‌های ایران نیز در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد، با کاهش این تعرفه‌ها، احتمال کاهش تولید و صادرات برخی از اقلام ایران وجود خواهد داشت. از آنجا که طبق مفاد موافقت نامه اکو تا در تعیین کالاهای حساس محدودیت وجود داشته (حداکثر یک درصد کل ردیف‌های تعرفه‌ای هر کشور) انتخاب بیش از چند کالا به عنوان کالای حساس امکان پذیر نمی‌باشد زیرا علاوه بر بحث ارزش افزوده محصولات کشاورزی (که بخش عمده تولیدات بصورت مواد خام است) و تامین نیازهای داخلی، بایستی به مسئله اشتغال و درآمدهای ارزی کشور نیز توجه داشت. به همین دلیل سعی گردید چند کالای کشاورزی که از لحاظ صادراتی در مقایسه با اعم تولیدات کشور اعم از کشاورزی و غیر کشاورزی از موقعیت مناسبی برخوردار بوده و همچنین در معرض تهدید رقبای تجاری در بین اعضای اکو می‌باشند، به عنوان کالای حساس انتخاب گردند. این کالاها طبق جدول (۷) شامل کدهای ۱۲۱۱۱۰، ۰۸۰۸۱۰، ۰۸۰۷۱۹، ۰۷۰۱۹۰، ۰۷۰۳۱۰، ۰۷۰۴۹۰، ۰۷۱۳۲۰ و ۱۳۰۱۹۰ می‌باشند.

بجز کالاهای حساس فوق که به تفکیک فعالیت‌های مختلف ارائه گردیدند سه کالای

دیگر نیز مطابق جدول (۹) به عنوان کالاهای حساس ایران معرفی شده‌اند. این کالاها شامل کد ۴۰۰۹۲۱ در بخش تولید چوب و محصولات چوبی، کد ۲۵۱۵۱۲ در بخش استخراج سنگ‌های معدنی (به عنوان مواد خام) و کد ۹۰۲۸۳۰ در بخش تولید ابزار پزشکی می‌باشند. کالاهای مذکور نیز در مقایسه با سایر کالاها در سطح کدهای شش رقمی HS با لحاظ نمودن کلیه شاخص‌ها و داده‌های آماری پیش گفته، به عنوان کالاهای حساس شناخته شده‌اند.

در این میان یک نکته ضروری، توجه به اقدامات سایر کشورهای منطقه در خصوص صادرات کالاهای خود می‌باشد. عبارت دیگر در اعطای امتیازات تعرفه‌ای به اعضای اکو در قالب موافقت‌نامه اکوتا بایستی به سیاست‌های سایر کشورهای منطقه نیز توجه نمود تا در صورت تعیین کالاهایی به عنوان کالاهای حساس ایران در موافقت‌نامه اکوتا، اثرگذاری لازم از بعد حمایت را داشته باشد. به عنوان مثال از جمله سیاست‌هایی که کشور چین حتی در بازار ایران در پیش گرفته، سیاست دامپینگ (یا قیمت شکنی) است. انتخاب کالاهای دامپینگ شده، به عنوان کالاهای حساس، در عمل ممکن است تاثیری در حمایت از آن کالا بر جای نگذارد و این مسئله‌ای است که بایستی حتماً به آن توجه نمود.

پس از تعیین فهرست کالاهای حساس ایران، این فهرست با فهرست کالاهای دامپینگ مقابله شد. یکی از کالاها مربوط به تولید محصولات کانی غیر فلزی با کد ۶۹۱۱۱۰ تحت عنوان اشیاء سرمیز آشپزخانه که توسط کشور چین دامپینگ می‌شود^۱ در فهرست کالاهای حساس این مطالعه قرار گرفته که به نظر می‌رسد در شرایط فعلی حذف این قلم کالا از فهرست کالاهای حساس مناسب‌تر باشد.

بررسی کشورهای رقیب ایران در تولید و صادرات کالاهایی که به عنوان اقلام حساس ایران در سطح کدهای شش رقمی HS معرفی شده‌اند، حاکی است که یکی از جدی‌ترین رقبای ایران در بین کشورهای اکو، کشور ترکیه می‌باشد که تولیدکننده و صادرکننده تمامی کالاهای حساس ایران (مطابق فهرست معرفی شده در این مطالعه) است و پس از کشور ترکیه، کشور پاکستان دومین رقیب در اقلام حساس ایران در موافقت‌نامه اکوتا

۱ - عاقلی کهنه‌شهری، لطفعلی (۱۳۸۴).

محسوب می شود.

در نهایت از بین ۵۲۳۶ ردیف تعرفه‌ای ایران در سطح کدهای شش رقمی HS، تعداد ۵۴ کد به عنوان کالاهای حساس ایران در موافقت نامه اکوتا معرفی شده‌اند. همچنین بررسی نوع کالاهای حساس نشان می دهد که بیشترین تعداد این کالاها، مصرفی و نهایی می باشند. کالاهای حساس مصرفی شامل ۳۵ قلم (۶۵ درصد کالاهای حساس) است. پس از کالاهای مصرفی، کالاهای کشاورزی و مواد خام با ۸ قلم، کالاهای واسطه‌ای با ۶ قلم و کالاهای سرمایه‌ای با ۵ قلم در رتبه بعدی قرار می گیرند. فهرست کلیه کالاهای حساس پیشنهادی در این مطالعه، در جدول (۱۰) ارائه شده است.

جدول (۱): فهرست کالاها حساس ایران در بخش تولید منسوجات و پوشاک

ردیف	کد و رقیب ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در اشتغال صنایع	کد ملی HS رقیب	عنوان کالا	تاریخ سال	تاریخ کالایی	صنایع ایران (هزار دلار)	صنایع سایر کشورهای او (هزار دلار)	کشورهای پهنای کمینه: هوای ایران در هر کالا
۱	۱۷	تولید منسوجات	۴.۸	۱۴.۷	۵۲۰۸۱۲	پارچه تار و پود پانک از پنبه	۴۰	اسطوخودوس	۷۸۰۷۳	۳۷۸۶۸	آذربایجان، قزاقستان، قزاقستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۲	۱۷	//	۴.۸	۱۴.۷	۵۲۰۷۵۴	پارچه تار و پود پانک از ریشهای طبیعی	۴۰	اسطوخودوس	۱۱۹۸۱	۱۵۲۳۹۱	پاکستان، ترکیه
۳	۱۷	//	۴.۸	۱۴.۷	۵۲۰۲۰۰	پنبه خالصی شده و پانک از پنبه	۱۲	اسطوخودوس و اسطوخودوس	۲۲۶۱	۲۰۰۵۴	آذربایجان، قزاقستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۴	۱۷	//	۴.۸	۱۴.۷	۶۲۰۱۴۰	پنبه و زرافاز سبزی از االیاف سنتتیک	۶۵	صنایع	۲۶۸۹۱	۲۶۸۹۱	پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۵	۱۷	//	۴.۸	۱۴.۷	۶۲۰۵۳۳	کتب و جوار از پنبه یا پانک از پنبه	۶۵	صنایع	۸۲۳۹	۲۳۰۵۳	آذربایجان، قزاقستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۶	۱۷	//	۴.۸	۱۴.۷	۵۲۰۲۱۰	کالیچه، چوبک، کازانی، و قشقیه منسوجات دهانند	۵۰	صنایع	۱۰۸۲۱	۱۱۹۸۰	قزاقستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۷	۱۷	//	۴.۸	۱۴.۷	۵۲۰۵۰۰	سایر قشقیه ها و کالیچه ها از مواد نساجی	۵۰	صنایع	۳۳۵۵	۳۳۷۵	قزاقستان، قزاقستان، ترکمنستان
۸	۱۸	تولید پوشاک	۰.۲	۱۰.۲۴۹	۶۱۰۲۴۹	کلیژور، از مواد نساجی، کتانی	۷۰	صنایع	۲۳۸۵	۲۶۴۴	قزاقستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان
۹	۱۸	//	۰.۲	۱۰.۲	۶۲۰۱۳۹	کلیژور، از مواد نساجی غیر کتانی	۷۰	صنایع	۲۳۸۵	۲۳۸۵	قزاقستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۱۰	۱۸	//	۰.۲	۱۰.۲	۶۲۰۶۱۰	پیراهن، زیر و زبانه از مواد نساجی	۷۰	صنایع	۱۷۵۶۴	۱۷۵۶۴	قزاقستان، قزاقستان، ترکمنستان، ازبکستان، ترکمنستان
۱۱	۱۸	//	۰.۲	۱۰.۲	۶۲۰۱۴۰	کالیج منسوجات، روسری از سایر مواد نساجی	۷۰	صنایع	۵۰۶۸	۳۲۰۹۴	قزاقستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۲): فهرست کالاها حساس ایران در بخش تولید مواد و محصولات شیمیایی

ردیف	کد و رقیب ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در اشتغال صنایع	کد ملی HS رقیب	عنوان کالا	تاریخ سال	تاریخ کالایی	صنایع ایران (هزار دلار)	صنایع سایر کشورهای او (هزار دلار)	کشورهای پهنای کمینه: هوای ایران در هر کالا
۱	۲۴	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی	۱۶.۹	۷.۲	۲۴۰۵۱۰	کالیچه	۴۵	صنایع	۵۳۱۰	۱۸۲۱۹	قزاقستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۲	۲۴	//	۱۶.۹	۷.۲	۲۴۰۱۱۹	صابون و محصولات و فرآورده‌های...	۲۵	صنایع	۲۶۹۱	۱۱۷۸۲	قزاقستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان، ازبکستان
۳	۲۴	//	۱۶.۹	۷.۲	۲۴۰۱۲۰	صابونهای تابع	۴۴	صنایع	۱۶۳۲	۲۵۰۲۳	قزاقستان، پاکستان، ترکمنستان، ترکمنستان
۴	۲۴	//	۱۶.۹	۷.۲	۷۸۲۰۱۰	سولفور سدیم	۱۵	اسطوخودوس	۱۱۶۷	۲۱۶۷	قزاقستان، ترکمنستان

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۳): فهرست کالاهای حساس تجاری ایران در بخش صنایع غذایی

رتبه	کد مو ررسی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در انتقال صنایع	کد ملی HS	کالاهای صنایع	تاریخ انتقال صنایع	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در انتقال صنایع	کد ملی HS	کالاهای صنایع	تاریخ انتقال صنایع	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در انتقال صنایع	کد مو ررسی ISIC
۱	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۲۱۰	رب گوجه‌گوجه	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۲۱۰	رب گوجه‌گوجه	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۲۱۰	رب گوجه‌گوجه	۱۵
۲	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۳۷۱	گلاب آب میوه‌های طبیعی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۳۷۱	گلاب آب میوه‌های طبیعی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۳۷۱	گلاب آب میوه‌های طبیعی	۱۵
۳	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۴۱۰	قارچ‌های خوراکی دارای قند	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۴۱۰	قارچ‌های خوراکی دارای قند	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۴۱۰	قارچ‌های خوراکی دارای قند	۱۵
۴	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۱۱۹	خمیرهای غذایی پخته نشده و آماده نشده	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۱۱۹	خمیرهای غذایی پخته نشده و آماده نشده	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۱۱۹	خمیرهای غذایی پخته نشده و آماده نشده	۱۵
۵	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۱۲۱۹	روغن‌های ذائقه‌ای	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۱۲۱۹	روغن‌های ذائقه‌ای	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۱۲۱۹	روغن‌های ذائقه‌ای	۱۵
۶	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۳۱۹	آب میوه طبیعی خنده (رست‌شده و بدون آب‌میوه)	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۳۱۹	آب میوه طبیعی خنده (رست‌شده و بدون آب‌میوه)	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۱۵۰۳۱۹	آب میوه طبیعی خنده (رست‌شده و بدون آب‌میوه)	۱۵
۷	۱۵	صنایع مواد غذایی و آشپزی	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۸۱۰	آب میوه طبیعی خنده (رست‌شده و بدون آب‌میوه)	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۸۱۰	آب میوه طبیعی خنده (رست‌شده و بدون آب‌میوه)	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۲۰۰۸۱۰	آب میوه طبیعی خنده (رست‌شده و بدون آب‌میوه)	۱۵

ساختار: یافته‌های تحقیق

جدول (۴): فهرست کالاهای حساس تجاری ایران در بخش صنایع فلزی، ماشین‌آلات و وسایل نقلیه موتوری

رتبه	کد مو ررسی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در انتقال صنایع	کد ملی HS	کالاهای صنایع	تاریخ انتقال صنایع	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در انتقال صنایع	کد مو ررسی ISIC	کالاهای صنایع	تاریخ انتقال صنایع	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در انتقال صنایع	کد مو ررسی ISIC
۱	۲۸	تولید محصولات فلزی، غیر فلزی، ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۷۲۲۱۱۰	فلزات غیر فولاد	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۷۲۲۱۱۰	فلزات غیر فولاد	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۷۲۲۱۱۰	فلزات غیر فولاد	۲۸
۲	۲۸	تولید محصولات فلزی، غیر فلزی، ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۷۲۱۱۱۹	آلیاژ سرب، آلیاژ آلومینیوم	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۷۲۱۱۱۹	آلیاژ سرب، آلیاژ آلومینیوم	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۷۲۱۱۱۹	آلیاژ سرب، آلیاژ آلومینیوم	۲۸
۳	۲۸	تولید محصولات فلزی، غیر فلزی، ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۸۰۰۲۲۹	پایه‌های الکتریکی، مکانیکی و سایر اجزای الکتریکی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۲۲۹	پایه‌های الکتریکی، مکانیکی و سایر اجزای الکتریکی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۲۲۹	پایه‌های الکتریکی، مکانیکی و سایر اجزای الکتریکی	۲۸
۴	۲۸	تولید محصولات فلزی، غیر فلزی، ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۸۱۱۲۱۹	پایه‌های الکتریکی، مکانیکی و سایر اجزای الکتریکی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۱۱۲۱۹	پایه‌های الکتریکی، مکانیکی و سایر اجزای الکتریکی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۱۱۲۱۹	پایه‌های الکتریکی، مکانیکی و سایر اجزای الکتریکی	۲۸
۵	۲۹	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۸۵۱۲۱۹	محصولات پلاستیکی گرم‌کننده	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۵۱۲۱۹	محصولات پلاستیکی گرم‌کننده	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۵۱۲۱۹	محصولات پلاستیکی گرم‌کننده	۲۹
۶	۲۹	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۷۲۲۱۱۱	انجمن‌ها، ابزارآلات و وسایل خوراکی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۷۲۲۱۱۱	انجمن‌ها، ابزارآلات و وسایل خوراکی	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۷۲۲۱۱۱	انجمن‌ها، ابزارآلات و وسایل خوراکی	۲۹
۷	۲۹	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۸۰۰۲۱۰	وسایل غذایی یا مواد غذایی (غیر از لبن) یا لبنه (غیر از لبن)	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۲۱۰	وسایل غذایی یا مواد غذایی (غیر از لبن) یا لبنه (غیر از لبن)	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۲۱۰	وسایل غذایی یا مواد غذایی (غیر از لبن) یا لبنه (غیر از لبن)	۲۹
۸	۲۹	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات	۹٫۳	۹٫۳	۸۰۰۸۱۱	انداختن و سایر اجزای و قطعات وسایل نقلیه	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۸۱۱	انداختن و سایر اجزای و قطعات وسایل نقلیه	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۸۱۱	انداختن و سایر اجزای و قطعات وسایل نقلیه	۲۹
۹	۲۵	تولید وسایل حمل و نقل	۹٫۳	۹٫۳	۸۰۰۴۱۰	واگن‌های باری و ماشین‌ها	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۴۱۰	واگن‌های باری و ماشین‌ها	۱۳٫۷	۹٫۳	۱۳٫۷	۸۰۰۴۱۰	واگن‌های باری و ماشین‌ها	۲۵

ساختار: یافته‌های تحقیق

جدول (۵) فهرست کالا‌های حساس تجاری ایران در بخش تولید محصولات کانی غیر فلزی

ردیف	کد دو رقمی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در اشتغال	کد ملی HS (رقم ۴ رقمی)	سهم در تولید	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در اشتغال	کد دو رقمی ISIC	ردیف
۱	۲۶۱۱	تولید محصولات کانی غیر فلزی	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۰۹۰	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۰۹۰	۲۶۱۱	۱
۲	۲۶۱۲	//	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۱۰۰	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۱۰۰	۲۶۱۱	۲
۳	۲۶۱۳	//	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۱۱۰	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۱۱۰	۲۶۱۲	۳
۴	۲۶۱۴	//	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۸۱۰	۶۵	۱۲۹	۶۹۱۸۱۰	۲۶۱۳	۴
۵	۲۶۱۰	//	۶۵	۱۲۹	۷۰۰۹۹۳	۶۵	۱۲۹	۷۰۰۹۹۳	۲۶۱۴	۵

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۶) فهرست کالا‌های حساس تجاری ایران در بخش تولیدات محصولات لاستیکی و پلاستیکی

ردیف	کد دو رقمی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در اشتغال	کد ملی HS (رقم ۴ رقمی)	سهم در تولید	سهم در اشتغال	کد دو رقمی ISIC	ردیف	
۱	۲۵	تولید محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۲۳	۲۸	۲۰۱۱۲۰	۲۸	۲۸	۲۰۱۱۲۰	۲۵	۱
۲	۲۵	//	۲۳	۲۸	۲۱۲۱۱۰	۲۸	۲۸	۲۱۲۱۱۰	۲۵	۲
۳	۲۵	//	۲۳	۲۸	۲۱۲۲۱۰	۲۸	۲۸	۲۱۲۲۱۰	۲۵	۳
۴	۲۵	//	۲۳	۲۸	۲۱۲۳۱۰	۲۸	۲۸	۲۱۲۳۱۰	۲۵	۴

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۷) فهرست سایر کالا‌های حساس تجاری ایران در تولیدات چرم طبیعی

ردیف	کد دو رقمی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	سهم در ارزش افزوده صنایع	سهم در اشتغال	کد ملی HS (رقم ۴ رقمی)	سهم در تولید	سهم در اشتغال	کد دو رقمی ISIC	ردیف	
۱	۱۹	تولید چرم طبیعی و سایر	۰۵	۱۴	۶۲۰۲۱۹	۰۵	۱۴	۶۲۰۲۱۹	۱۹	۱
۲	۱۹	//	۰۵	۱۴	۶۲۰۳۱۰	۰۵	۱۴	۶۲۰۳۱۰	۱۹	۲
۳	۱۹	//	۰۵	۱۴	۶۲۰۳۱۰	۰۵	۱۴	۶۲۰۳۱۰	۱۹	۳
۴	۱۹	//	۰۵	۱۴	۶۲۰۳۱۱	۰۵	۱۴	۶۲۰۳۱۱	۱۹	۴

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۸): فهرست کالاهای حساس تجاری ایران در بخش کشاورزی

ردیف	کد مو رثی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	کد مش رثی HS	عنوان کالا	تاریخ سال	گروه بندی کالایی	صادرات ایران (هزار دلار)	صادرات سایر کشورهای آفریقای دولار	کشورهای تهیه کننده برای ایران در هر کالا
۱	۰۱۱۱	کشاورزی تکمیل و خدمات وابسته	۱۲۱۱۱۰	ریشه شیرین بیان	۲۵	مواد خام	۱۱۲۷۸	۷۳۸	افغانستان، ازبکستان، تاجیکستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۲	۰۱۱۳	//	۰۸۰۸۱۰	سبب	۲۵	مواد خام	۱۵۵۲۹	۱۷۵۷۱	افغانستان، ازبکستان، تاجیکستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۳	۰۱۱۳	//	۰۸۰۷۹۴	خرد و هفتک	۲۰	مواد خام	۲۴۸	۷۸۲۱	افغانستان، تاجیکستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۴	۰۱۱۱	//	۰۷۰۹۹۰	اربع سبب زمینی	۲۰	مواد خام	۲۱۱۵۶	۲۱۱۵۶	افغانستان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۵	۰۱۱۲	//	۰۷۰۳۱۰	پنار و بوسیر	۲۰	مواد خام	۶۶۱۵۶	۲۰۱۲۳	افغانستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۶	۰۱۱۲	//	۰۷۰۳۱۰	گله گل گله گله گله	۲۰	مواد خام	۲۱۳۹۸	۲۳۴۱	افغانستان، ترکمنستان، ازبکستان
۷	۰۱۱۱	//	۰۷۱۳۳۰	نخود رسمی فندق -	۱۵	مواد خام	۲۳۷۵۶	۶۵۷۸۰	افغانستان، تاجیکستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان
۸	۲۰۰۰	//	۱۲۰۱۹۰	سایر کالای صنایع زراعتی -	۱۰	مواد خام	۲۲۳۷۵	۲۲۳۷۵	افغانستان، ترکمنستان، پاکستان، ترکمنستان، ازبکستان

منابع: یافته های تحقیق

جدول (۹): فهرست سایر کالاهای حساس تجاری ایران

ردیف	کد مو رثی ISIC	نوع فعالیت اقتصادی	کد مش رثی HS	عنوان کالا	تاریخ سال	گروه بندی کالایی	صادرات ایران (هزار دلار)	کشورهای تهیه کننده برای ایران در هر کالا
۱	۲۰	تولید چوب و محصولات چوبی	۴۰۰۹۲۱	لاستیک رانندگی چرخ آلود چوب	۱۵	واسطی	۵۳۰۶	۴۲۱۹
۲	۴۴	ساخت وسایل نقلیه موتوری	۴۲۵۱۵۱۲	سنگ های سیمر و سنگ های -	۲۵	مواد خام	۲۲۷۰	۲۰۶۹۹
۳	۳۳	تولید برق، گاز، بخار و گرمایش	۹۰۳۲۰	آلتراسونیک - کفایت کمتر برق	۲۵	سرمایه ای	۸۲۳	۱۲۵۱

منابع: یافته های تحقیق

جدول (۱۰): فهرست پیشنهادی کالاهای حساس تجاری ایران در
موافقت نامه «اکوتا»

ردیف	کد HS	عنوان کالا	تعارف سال ۸۴	گروه بندی کالایی
۱	۶۴۰۲۹۹	سایر کفش با تخت بیرونی و رویه کائوچو یا پلاستیک	۹۰	مصرفی
۲	۶۴۰۴۱۹	سایر کفش ها با تخت بیرونی از کائوچو یا پلاستیک	۹۰	مصرفی
۳	۶۴۰۵۱۰	کفش با رویه از چرم طبیعی یا چرم دوباره ساخته	۹۰	مصرفی
۴	۶۹۱۰۹۰	ظرفشویی، روشویی، پایه روشویی، وان حمام و ادوات ثابت همانند برای مصارف بهداشتی از سرامیک.	۹۰	مصرفی
۵	۶۹۰۸۱۰	کاشی و چهارگوش (Tile)، مکعب بزرگ و کوچک و همانند، حتی به اشکالی غیر از مربع یا مربع مستطیل...	۹۰	مصرفی
۶	۶۹۰۸۹۰	چهارگوش و لوح برای فرش یا روکش کردن اجاق یا دیوار، ورنی زده یا لعاب زده، از سرامیک..	۹۰	مصرفی
۷	۲۰۰۲۹۰	گوجه فرنگی آماده یا محفوظ شده بجز در سرکه یا در جوهر سرکه	۷۰	مصرفی
۸	۲۰۰۹۷۱	آب سیب با یک مقیاس بریکس که از ۲۰ تجاوز نکند.	۷۰	مصرفی
۹	۶۱۰۳۴۹	شلوار، شلوار سرهم دارای بند و پیش بند از سایر مواد نسجی کشیاف	۷۰	مصرفی
۱۰	۶۲۰۳۴۹	شلوار، شلوار سرهم دارای بند از سایر مواد نسجی غیر کشیاف	۷۰	مصرفی
۱۱	۶۲۰۶۹۰	پیراهن و بلوز زنانه یا دخترانه از سایر مواد نسجی	۷۰	مصرفی
۱۲	۶۲۱۴۹۰	شال دستمال گردن روسری از سایر مواد نسجی	۷۰	مصرفی
۱۳	۱۸۰۶۹۰	سایر فرآورده های خوراکی دارای کاکائو	۶۵	مصرفی
۱۴	۱۹۰۲۱۹	خمیرهای غذایی پخته نشده و آماده نشده	۶۵	مصرفی
۱۵	۶۳۰۱۴۰	پتو و زیرانداز سفری (غیر از پتوی برقی) از الیاف سنتتیک کشیاف یا قلاب باف	۶۵	مصرفی
۱۶	۶۳۰۵۳۳	سایر، به دست آمده از نوار یا اشکال همانند از پلی اتیلن یا پلی پروپیلن سوم	۶۵	مصرفی
۱۷	۴۲۰۲۲۱	کیف دستی با سطح خارجی از چرم طبیعی، از چرم دوباره ساخته شده یا از چرم ورنی....	۶۵	مصرفی
۱۸	۵۷۰۲۱۰	گلیم، شوماک، کارامانی و فرشهای دستیاف همانند	۵۰	مصرفی
۱۹	۵۷۰۵۰۰	سایر فرش ها و کفپوش ها از مواد نسجی، حتی آماده مصرف، پارچه های گازباف، غیر از پارچه های کم عرض (روبان)...	۵۰	مصرفی
۲۰	۱۲۱۱۱۰	ریشه شیرین بیان	۴۵	مواد خام
۲۱	۰۸۰۸۱۰	سیب	۴۵	مواد خام
۲۲	۱۵۱۲۱۹	روغن دانه آفتابگردان	۴۵	مصرفی
۲۳	۱۹۰۵۳۱	بیسکویت هایی که به آن ها مواد شیرین کننده افزوده اند— بیسکویت هایی که به آن ها مواد شیرین کننده افزوده اند؛ و غیره...	۴۵	مصرفی
۲۴	۳۳۰۵۱۰	شامپوها	۴۵	مصرفی
۲۵	۳۴۰۱۱۹	صابونها و محصولات و فرآورده های آلی تانسواکتیف به شکل شمش یا میله	۴۵	مصرفی
۲۶	۴۰۱۱۲۰	لاستیک رویی چرخ از انواعی که برای اتوبوس ها و اتومبیل های بادی به	۴۵	مصرفی

کار می‌رود				
سرمایه‌ای	۴۵	سایر یخچال و فریزرها و تجهیزات سردکننده	۸۴۱۸۲۹	۲۷
سرمایه‌ای	۴۵	الکترومکانیک - تک فاز - کنتور برق	۹۰۲۸۳۰	۲۸
مصرفی	۴۴	مایع - صابون‌ها به اشکال دیگر:	۳۴۰۱۲۰	۲۹
مصرفی	۴۳	آب میوه تغلیظ شده (کنسانتره موز، انبه، گودا، پشن فروت و لیچی) - آب هر یک از میوه‌ها و سبزیجات:	۲۰۰۹۸۰	۳۰
مواد خام	۴۰	سایر خرپزه وهمانند	۰۸۰۷۱۹	۳۱
واسطه‌ای	۴۰	پارچه‌های تار و پود باف از پنبه، دارای حداقل ۸۵ درصد وزنی پنبه و وزن هر متر مربع آن‌ها بیش از ۲۰۰ گرم باشد.	۵۲۰۸۱۲	۳۲
واسطه‌ای	۴۰	چاپ شده	۵۴۰۷۵۴	۳۳
مصرفی	۴۰	ظرفشویی و روشویی، از فولاد زنگ‌نزن- مس تصفیه شده:	۷۳۲۴۱۰	۳۴
مصرفی	۴۰	اشیاء سرمیز، اشیاء آشپزخانه	۷۶۱۵۱۹	۳۵
مصرفی	۴۰	سایر دستگاه‌های برقی گرم کننده	۸۵۱۶۲۹	۳۶
مصرفی	۳۵	اجاق گاز فردار مبله - با سوخت گازی یا هم باگاز و هم با سایر سوختها- وسایل خوراک پزی و خوراک گرم‌کن:	۷۳۲۱۱۱	۳۷
مواد خام	۳۰	انواع سیب زمینی تازه یا سرد کرده	۰۷۰۱۹۰	۳۸
مواد خام	۳۰	پیاز و موسیر	۰۷۰۳۱۰	۳۹
مصرفی	۳۰	ظروف ملامین لوازم سرمیز و لوازم آشپزخانه:	۳۹۲۴۱۰	۴۰
مصرفی	۳۰	سایر لوازم سرمیز، لوازم آشپزخانه، سایر اشیاء خانه‌داری و پاکیزگی، از مواد پلاستیکی.	۳۹۲۴۹۰	۴۱
مصرفی	۳۰	سایر یراق اتصالات و اشیاء برای در و پنجره و...	۸۳۰۲۴۹	۴۲
مواد خام	۲۵	سنگ‌های مرمر و سنگ‌های تراورتن	۲۵۱۵۱۲	۴۳
مصرفی	۲۵	قاب‌شده لیوان، غیر از شیشه - سرامیک:	۷۰۰۹۹۲	۴۴
مواد خام	۲۰	کلم، گل کلم، کلم پیچ، کلم قمری و محصولات خوراکی همانند از نوع (Brassicas) تازه یا سرد کرده.	۰۷۰۴۹۰	۴۵
سرمایه‌ای	۲۰	با موتور پیستونی درونسوز تراکمی - احتراقی (دیزل یا نیمه دیزل)	۸۷۰۲۱۰	۴۶
سرمایه‌ای	۲۰	رادیاتور و سایر اجزا و قطعات وسایل نقلیه سواری، سواری کار، وانت و تراکتور کشاورزی	۸۷۰۸۹۱	۴۷
مواد خام	۱۵	- نخود رسمی (garbanzos) - فندق (گونه Corylus)	۰۷۱۳۲۰	۴۸
واسطه‌ای	۱۵	لاستیک رومی چرخ، بادی، نو، از کائوچو بدون لوازم و ملحقات	۴۰۰۹۳۱	۴۹
واسطه‌ای	۱۵	سولفور سدیم	۲۸۳۰۱۰	۵۰
سرمایه‌ای	۱۵	واگن‌های مخزن و همانند	۸۶۰۶۱۰	۵۱
واسطه‌ای	۱۲	پنبه حلاجی شده و شانه نزده	۵۲۰۳۰۰	۵۲
مواد خام	۱۰	سایر گم‌لاک: صمغ‌ها، رزین‌ها، صمغ‌های رزینی و اولئورزین‌ها (مثلاً، بلسان‌ها)، طبیعی.	۱۳۰۱۹۰	۵۳
مصرفی	۱۰	لوله وشیلنگ، اتصالات لوله از سایر مواد پلاستیکی	۳۹۱۷۲۹	۵۴

ماخذ: یافته‌های تحقیق

منابع

- ثاقب، حسن (۱۳۸۵)؛ تعیین فهرست کالاهای حساس تجاری ایران جهت برقراری تعرفه‌های ترجیحی در قالب موافقت نامه *ECOTA*، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی بخش مطالعات بازار مشترک اسلامی، شماره ثبت ۱۸۳۴.
- ثاقب، حسن (۱۳۸۴)؛ تعیین فهرست کالاهای حساس ایران در قالب موافقتنامه *ECOTA*، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی بخش مطالعات بازار مشترک اسلامی، گزارش پژوهشی، شماره ثبت ۱۶۹۶.
- حسن پور، یوسف (۱۳۸۳)؛ معرفی کالاهای پیشنهادی و درخواستی و تعیین نرخهای پیشنهادی ایران برای استفاده در مذاکرات تعرفه ای تحت نظام ترجیحات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، بخش مطالعات بازار مشترک اسلامی.
- وزارت صنایع و معادن (دی ماه ۱۳۸۲)؛ سند پیشنهادی استراتژی توسعه صنعتی جمهوری اسلامی ایران (با محوریت رقابت پذیری)، دانشگاه صنعتی شریف، دانشکده مدیریت و اقتصاد.
- عاقلی کهنه شهری، لطفعلی (۱۳۸۴)؛ مطالعه وجود قیمت شکنی (دامپینگ) در کالاهای عمده وارداتی ایران از کشور چین، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
- فتحی، یحیی (۱۳۸۳)؛ تشکیل بانک نرم افزاری مزیت‌های نسبی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، مدیریت بازار مشترک اسلامی.
- مقررات صادرات و واردات و جداول ضمیمه آن بر اساس سیستم هماهنگ شده توصیف و کدگذاری کالا (سال ۱۳۸۴) بر اساس آخرین تصویب‌نامه هیات وزیران، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
- موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ماهنامه بررسی‌های بازرگانی (اسفند ۱۳۷۵)، راهکارهای مناسب برای اصلاح شبکه توزیع، شماره ۱۱۵، صص ۲۹-۱۸.

بهنام مجتهدی، ایرج، (فروردین ۱۳۷۵)؛ نحوه استفاده از تعرفه‌های ترجیحی اتحادیه اروپا به منظور توسعه صادرات، وزارت بازرگانی، معاونت بازرگانی خارجی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

وزارت بازرگانی، معاونت برنامه‌ریزی و بررسیهای اقتصادی (۱۳۸۲)؛ پیش‌نویس سند ملی بخش بازرگانی کشور (موضوع ماده ۳۳ برنامه چهارم توسعه)، پیشنهادی وزارت بازرگانی، ویرایش نهایی، دفتر برنامه‌ریزی و توسعه.

Vaillant. M & Ons.A. (April, 2003); "*Winners and Losers in a Free Trade Area between The United States and MERCOSUR*" Departamento de Economía Departamento de Economía FCS-UdelaR", Uruguay.(marcel@decon.edu.uy, alvaroo@decon.edu.uy)

World Bank (2003); "Republic of El Salvador Country Economic Memorandum," Central America Department Latin America and the Caribbean Region, Background Studies, Report No. 26238, December 16.

www.dfat.gov.au

www.saarc-sec.org